

СЕНТОМАШАНИН

Лист за просвету, привреду и остале народне потребе.

ИЗЛАЗИ СВАКЕ НЕДЕЉЕ.

на 1/2 годину	6 Кр.
на 1/4 године	3 »
на 1/8 године	2 »

Поједини бројеви 10 пот.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

ЈЕВТА РАДАК

Рукописи шаљу се на уредништво а новац за претплату а огласе на администрацију »Сентомашанина«
Огласи се рачунају по тарифи ако се више пута уврћује јефтиније.

Значај наше народноцрквене автономije.

Народ зна, да је автономija велика тековина, коју смо наследили од наших предака, стога нам је дужност, да је чувамо и унапредимо. Народ зна, да је народноцрквена автономija један од најчвршћих бедема српске народне просвете, према томе и народног опстанка. Народ зна, да народноцрквена автономija расплаже великим иметком, који је одређен за црквене и просветне сврхе. Ми имамо потпуно тачне податке о нашем народноцрквеном иметку. Ти подаци најбоље обележавају значај наше народноцрквене автономije.

Митрополит и патријарх српски ужива 25.378 јутара земље. Та земља по катастру вреди скоро 8 милијона круна. Наш народ тражи, да се ово велико добро одузме патријарху, јер он има и сувише, а наше црквене општине муку муче, да издржавају своје свештенике. Нека се одлије тамо, где је сувише, и долије тамо, где је мало, а не да се само на народ бацају велики терети, патријарх пак да ужива приход од преко једног милијона круна годишње.

Српски народноцрквени фондови и закладе имају у новцу и вредносним артијама капитал од 16 и по милијона круна. Осим тога имају 3750 јутара задишних сесија и 5658 јутара других земаља. Свега имају 9408 јутара у вредности 3 милијона и 600 хиљада круна по катастру. Укупна вредност народних фондова је дакле 20 милијона круна.

ПОДЛИСТАК.

Газда-Панта.

— Слика из српскога живота. —
(Свршетак).

Таман је Панта удесио рекламацију како је мислио да ће ваљати, кад му домин, баш кад ће почети рекрутација, јави, да му пису примили рекламацију. Веле, ако је јединац, отац је још млад човек, здрав је па може сам радити сермију. Шта ће сад напак? Е, шта ће, нема другог лека него мора ће домин гледати кад дође визитација па да удеси ако може што е докторима. Али јест, ту већ не залеже стотинарка. Мучи се мој Панта. Иде попи на „совет.“ Попа вели како му драго, али пет стотина форината је на ово време велики новац, потрошиће, а тешко да ће се помоћи. Панти се не свиди попи „совет.“ Домин му је обећао ако му не помогне — вратиће му новце. Није вајде — да проба срећу, па шта да Бог. Куд је отишло јуне нека иде и уље. Људима се не сме поверити. Ако поткажу солгабирову око кога Панта баје, боји се стаће га екупље и још може унасти у какво зло. Али где ће да створи толики новаца. Шиму ће за врат. Мора му

Српски просветни заводи: богословија, обе гимназије, учитељске и више девојачке школе имају 209 јутара земље, а укупна вредност свих њихових заклада заједно са земљом износи 2.600.000 круна.

Српски манастири имају 34.619 јутара земље и другог иметка у вредности преко 10 милијона круна. Вредност земље узета је по катастру, али вреди много више.

Укупни иметак народноцрквених добара вреди 41 милијон круна. Кад би се ова земља проценила по данашњој вредности, износи тај иметак око 50 милијона круна.

Осим тога имају и наше црквене општине велики иметак. Саме наше црквене општине имају 40.000 (урачунавши ту и парохијске сесије), а њихове закладе 2992 јутара земље. Укупан иметак црквених општина вреди 50 милијона круна, а иметак општинских заклада 7 милијона и 300 хиљада круна.

Српски народноцрквени фондови и закладе, просветни заводи, манастири и црквене општине имају 112.602 јутара земље, која вреди преко 40 милијона круна. Укупна вредност народноцрквених и општинских добара износи 98 милијона круна (рачунајући вредност земље по катастру), а кад би се узела данашња вредност земље, онда би иметак наше народноцрквене автономije износио око 120 милијона круна.

У области наше автономije имамо 721 српских православних парохија са 124 филијале, у којима служе 721 свеш-

он дати пет стотина форината, па му одмах и оно друго око испало. Неће му дати пивенути. Шима се вајка да нема новаца, жао му је да му за сада не може учинити љубав. Панта навалио да му је прека нужда. Шима га лукаво питаша на што ће му толики новци. Панта му се напослетку повери као своме човеку. Петом онда Шима не да новаца. Два сата се кошкају и погађају. Напослетку се погоде да споје стари дуг и овај нови, да изравнају интерес до светог Мрате, па да то све буде хиљада и пет стотина. — Панта да изда на то облигацију, па ако и онда не плати, да иде интерес грошић по форинти свакога месеца: Нема Панта куд већ, него дај мећи крет на облигацију а Шимове кафе ће бити сведоци. А друго Панта је његов човек, неће он притајати, али тек смртни смо људи, да се човеку што триви да је ствар на чисто. Душа ваља Панта се много мучио да ли да издаје писмено или не, поштени људи се погађају на веру и на образ и поштење. Али Шима га сасетно не да му ока отворити. Мислио се да оде с Шимом домину па да овај начини писмено, није био опет рад да то сазна домин, да је Панта дигао пет стотина, јер је Панта наумио да се мало погађа с домином

теник. Имамо 512 1/2 парохијске сесије, 534 парохијалних домова. Саме парохијске сесије имају 17.369 јутара земље у вредности 4.668.590 круна. Осим тога имамо 353 српске школске зграде и 508 учитељских снага.

Тај велики иметак стекао је српски народ својом крвљу и знојем својим. И поред овог великог иметка мора српски народ да плаћа велике прирезе: парохијал, школарину и верозаконски принос. А кад би се завео други ред, могао би се народу олакшати терет, а не товарити му још нове прирезе!

У српској народноцрквеној автономiji спроведена је организација српског народа. У њој је представљен српски народ, у чије име говори српски народноцрквени сабор.

Наша народноцрквена автономija је велика тековина српског народа. Стога треба да је чувамо и унапредимо.

Један радикал.

Несолидна конкуренција.

У нашем народу укоренен је обичај, да се погађа, те код појединих прелази то погађање у ценкање.

У колико је та претераност ружна навика, у толико је жалосна сведоџба нездравих трговачких прилика, које су изазвале у нашем народу то погађање.

Несолидна конкуренција, која оставља за собом сумњиво поверење, нема пред очима ту околност, да кад дотични трговац претерано прецени своју робу, а да муштерија не би на друго солидније место отишла, принуђен је да од

па и Проку да курташине и да му остане мало да зајази и порцију, јер се нероднице се дација наврицала, а биће још где-где по који раскрајак.

Панта је изишао са тешким срцем али са пуним џепом од Шиме. Та Шима је његов човек, тек ваљда није написао већу облигацију, та кафе ће сведочити, не може ту бити никаква фалишага. А напослетку није он узео да не врати. Чим мало привати година прво ће му бити да се курташине дуга. Тако мисли Панта.

Како је било да било елем Пантинога Проку ослободише од солдачине, али не сасвим него само на годину дана. Да није тврдовао него да је на место три стотине дао свих пет, можда би било на вечито, рекао му је домин. Али већ до године ће бити његова брига да га прође без трошка. Панта се умирио. Тек Прока му је остао код куће. Није прошло ни по године дана а Прока навалио да се жени. Хоће да узме неку спроту девојку. Петина да нема ништа, али је вредна радилица, а лена је као писана.

Али јест, неће Панта то ни да чује. Десет година како је он са Чукаловима у завади, па сад да узме из те куће девојку. Али није ни Прока момак који одустаје од речи. Било

те цене знатно попусти. Тиме и нехотице побуђује у муштерији ту мисао: »хтео је од мене да укине!« и муштерију сам приморава, да други пут мање обећа, него што роба вреди мислећи, да дотични трговац опет хоће робу да прецени оде без да је што купила.

Особито је гадно уверавати муштерију, да робу даје само њој по ту и ту цену, да на роби нема никаквог добитка, већ робу даје с тога, што је дотична »стара муштерија« и т. д. Наш народ, хвала Богу, данас није више тако наиван да то верује. Но рецимо, да се ипак нађе неко, који би веровао, онда долази питање: је ли могуће да дотична радња може поштено постојати? Зар се то не зове поткопавати сам своје поверење и добар глас, које је код трговца од велике вредности. Зар није природно, да муштерија улази у таку радњу са бојазном да ће је трговац одерати?

Зато би сваки солидан трговац требао да буде јако опрезан при установљењу појединих цена. Нико не може од њега захтевати, да он на своју штету ради, али свака муштерија има права, да за своје новце буде савесно послужена. Нека сваки трговац урачуна себи проценат, али нека има на уму, да је боље мањи проценат а већи промет, него претерана цена а мали промет. То увиђа сваки, који је рад да са својом солидном радњом задобије поверење, које ће га пре довести до жељеног успеха, него грамжење за богатством.

Свакако је врло лепо од оних трговаца, који су унапред означили »утврђене цене!« Ту и муштерија са мирном душом улази, јер зна да та роба толико стаје. Ако муштерији роба по тој цени одговара, она ће пре купити, него кад после прецењене цене — не знајући шта да за робу понуди — по највише много мање нуди него што роба вреди или оде. А где су велике погодбе, ту један мора бити преварен.

Но није довољно истаћи у локалу са великим словима исписану таблу: »Утврђене цене«, а после се предомишљавати и од цене попустити. То се брзо прочује, те учини још гори утицај. Кад се већ решимо једаред на то, да појединој роби установимо цену, то треба после и да одржимо. Може бити да ће муштерија и отићи, но она се ипак мора вратити, кад се увери, да је онако солидније и поштеније.

је ту и повуци и потегни. Прока вавадио да иде из куће па ће опет узети Чукалову, а још ће тражити и материнство процесом. Да не буде крви међу њима склони се Панта те препише Проки виноград и по вртача земље, а за то да изиђе из куће. Ногоде се и смире се. Прока изиђе из куће па већ после како га Бог учи.

У том навали и Шима са интересом. Уз зло доба види Панта да се његов човек Шима попео на његову кућу и земљу. Панта не да рећи да је он њему потишао кућу и земљу. Ако коза лаке рог не лаже. Облигација говори. Панта признаје да је мето крет, али о »пундруку« није било речи. Ето могу калфе сведочити. Није он ни сањао да даје кућу и земљу у залогу, дао је њему то Шима на поштење. Неће Шима ништа да чује о паорском поштењу. Није Шима ни близу онај који је био од пре. Кад говори, све зипара. Прети Панти са судом и вишкарима. Али није ни Панти мати језик испредала, не да он свој »рект« па макар га теро баш до самога цара. Видиће он ко ће њему продати кућу и земљу у дуг. Тај неће изпети живе главе из села.

Шима тражи свој дуг судом. Није Панти бриге. Брани њега Мата вишкар из ва-

При утврђивању цене треба особито пазити на месне прилике — а најбоље је ступити у споразум са осталим радњама, које сличну робу продају. Код спецерајиста је то већ скоро свуда постигнуто. Требало би то и код друге струке увести, где то природа дотичне робе доушта, јер су »утврђене цене« најјаче средство за одбрану против несолидне конкуренције. Наравно, у таким радњама, где се годишње по неколико пута долази до »изравнања« ту о солидној конкуренцији, а и о »утврђеним ценама«, не може бити ни разговора.

Дотични нагомила у своје стовариште пуно робе, наравно на веру, прода ту робу у бесцење, изравна се те поново продаје, а да ли са мирном савешћу, то иде на други лист.

Томе су много криве и горње трговачке куће и фабрике, које у опште дозвољавају тако претерани кредит појединим таким несолидним фирмама, јер ове фирме не само да шкоде осталим, сличним солидним радњама, него оштећавају и трговачке куће и фабрике, које лакомислено пружају тако несавесним фирмама прекограничен кредит. А неко тек мора штету платити! Напослетку се ипак скрхају кола или на дотичне фабрике или на произвођаче. Пронаст једних вуче за собом и штету других, а свако зло брзо се свети.

Наш народ врло добро каже: донде иде крчаг на бунар, док се не разбије, па тако је и код несолидне конкуренције. Многим трговцима испадне за руком, да при изравнању што ћаре, али по највише прођу таки, да им суд затвори радњу, а они свршавају у судници на кривичној клупи. А име, та наша светиња, зар ништа не вреди?

Зато: сваком своје! Туђе не треба, а своје не дам!

Један трговац.

Вести из места и из народа.

Продужење мораторијума. Прекјуче је изашла у званичном листу нова наредба угарске кр. владе, по којој се мораторијум продужује на два месеца, т. ј. од 1. октобра до краја новембра по нов. кал. Наредба ступа у место обих последњих наредба о мораторијуму и протеже се опет само на обвезе, које су настале још у мирно доба,

роши. У тога вишкарка што је глава, није него баш ко мерица. Само што јест, јест, много му треба на »интемили«. Панта прода коње и волове. Даће земљу на поле, па ће тако лакше гледати за процесом. Сваки час је у вароши. Кад год дође Мати вишкау, овај му вели да иде кући, да накриви шепири, па да звижди поред Шмишиног дућана, Удесиће он то тако, да неће Панти фалити ни длаке с главе. Још ће Шима отпуетити полаг дуга.

Ишао је суд куд није ишао, наједанпут кажу да је дошао из Пеште, да изиђе добош пред Пантину кућу. Док се Панта оеврнуо није му остало ни перине у кући. Окупио Панта Мату вишкарка, како то може бити да он изгуби сву сермију за прабога. Мата ележе рамени па вели: да му је тако изишао суд. Јаги Панта сав свој процес у торбу па завади са оно мало новца што му је било претекло па управо — цару на тужбу. Три дана је седео у Будиму. — Вратио се од куд је и дошао, у надежди, да ће он жив дочекати да види и Шиму и Мату вишкарка у гвожђу. Заман се томе надао газда-Панта. И цар поштује оно што су судови судили. На том је и остао.

У Б.

—вић.

дакле пре 1. августа. Најважнија је промена код ове наредбе та, да се више не може одгодити извршба потпуне обвезе, већ да 25 постотака заједно са каматом и пристожбама доспева, док за осталих 75 постотака одгода и даље вреди. Да се дужници могу приправити за плаћање, одређен је рок од 14 дана, те је према томе дан плаћања установљен за 15. октобар о. г.

Седница Црвеног Крста. Филијала Црвеног Крста у Сентомашу одржала је прошлог четвртка 18. септ. (1. окт.) о. г. своју седницу, на којој су поднесена правила и обављен избор изасланика у жупанијски одбор Црвеног Крста. Изабрани су г. г.: Исидор Иванић, председник и Д-р Михајло Лерини.

Депутација код г. Лазе Дунђерског. У последњој седници филијале Црвеног Крста решено је, да се изабере једна депутација, која би отишла г. Лазару Дунђерском велепоседнику, да га замоли за материјалну припомоћ оvd. филијали Црвеног Крста. У депутацији су изабрани ови чланови: г-ђе Софија Загорица, Јелица Д-ра Николића, Јелисавета Д-ра Леринца, Вида Сивачки, Љубица Манојловић, Катинка Станковић, Катарина Каћански, г-ђе Савета Јовановићева, Ленка и Марија Јовановићеве, г. г. Д-р Михајло Лерини и Миливој Сивачки. Депутацију је предводио друштвени председник г. Исидор Иванић. Г. Дунђерски је врло љубазно примио вредне и заузимљиве чланове Црвеног Крста и обећао већу материјалну помоћ.

Новачење. Сви они војни обвезници, који су рођени 1892., 1893. и 1894. г. ићи ће на новачење, које ће се ове године држати у Суботици у идући четвртак, 25. септ. (8. окт.) о. г. Тај дан ће ићи засебан влак од Сентомаша до Врбаса. Влак се креће у 4 сата у јутро и стиже у Суботицу у 1/28 сати.

Стигли рањеници. Прошлог уторника у 9 сати у вече стигло је у Сентомаш са врбашким влаком 30 рањеника, а други дан њих четворо, који су већином лако рањени и већ били на лечењу. Сви ови рањеници смештени су у две богомоље оvd. методиста, који сами издржавају са јелом и подворењем. Ово пожртвовање овдашњих методиста заслужује признање и похвалу. Надати се, да ћема скорим добити још више рањеника, који ће издржавати оvd. Црвени Крст.

† Читуља. Адам Николић испустио је своју стару поштену душу у недељу, лицем на Крстов-дан, 14. (27.) септ. о. г. у 1 сат по подне после дужег боловања у 79. год свога живота. Покојник је био дуго година ревностан и вредан благајник сентомашке пол. општине. Њега оплакује супруга, сестра и многобројна родбина. Сахрањен уз саучешће многобројног грађанства. Мир пепелу његову!

Крађа на салашу. Прошле среде на ноћ одведено је од г. Лазе Дунђерског са Пајиног салаша 4 коња. Пријава је учињена оvd. жандармерији, која је преузела све мере, да се крађа пронађе.

Текелијанум претворен у болницу. Њег. Всп. г. Д-р Ђурђе Зубковић, епископ будимски, дао је претворити Текелијанум за ратну болницу. Текелијанум имаде 17 соба, а свака је соба снабдевена са два кревета. Нова болница предана је прошле среде Црвеном Крсту у Будимпешти на расположење.

Вести са стране.

Наш владар код рањенике. Њег. Вел. посетило је прошлог понедељника болницу Црвеног Крста у Бечу. Грађанство му је том приликом приредило бурне овације. Краљ је приступио кревету сваког рањеника, те је готово сваког ословио матерњим језиком, распитивао да сазна појединости о рани и како поједином момку иде, па је свакога тешио топлим речима. Краљ се врло повољно изразио о чистоти болнице, па кад је оставио зграду, поставили се уз зидове ходника лако рањени рањеници, да виде свога краља.

Нова наредба. Као у пређашњим ратовима, тако се указаше и у садањем рату случајеви, да су неке војничке особе означене мртвима, које су за неколико дана пошле својим четама здраве, или као рањеници били одређени у своје болнице. Услед тога да јавност сазна што пре за судбину својих, наређено је заповедништвима појединих чета, да после сваке битке у року од 48 сати саставе листу губитка. Податци о губитцима саставиће се на лицу места, па је замењивање особа као и побуна искључена.

Лечници из Угарске заробљеници. Угарски Црвени Крст званично јавља, да је будимпештански лекар Д-р Фридрих Стухмер у Нишу заробљен и да у ондашњој ратној болници врши своју лечничку дужност. У Ваљеву се налазе следећи лечници из Угарске као српски заробљеници: Д-р Јован Поповић, Д-р Гавра Барако, Д-р Владимир Зигар и Д-р Мирко Латуш.

Нова ратна болница у Бечу. Прошлог уторника отворила се у Бечу свечано велика палата принца Леополда Салватора, коју су претворили за болницу фабриканта петролеума и снабдели је са намештајем и хирургичним справама. Код отварања је учествовао и сам принц.

Бегунци из Галиције у Бечу. Бечки листови пишу, да је Беч пун бегунаца из Галиције. Међу њима имаде онај више врло бедних и сиромашних Чивута. Но имаде врло много и богаташа особито Пољака, који се настанише у Бечу. Леде црномањасте Пољакиње поплавиле су бечке каване и јавне локале, у којима се скупља одлична бечка публика. »Још нисмо«, вели један новинар, »видели у бечким ресторацијама толико лепе црне косе, ни толико ватрених црних очију као сада«.

Снег у Босни. Јављају из Сарајева: Већ су у првој половини овога месеца биле ноћи доста хладне, док је преко дана било време управо веома лепо и топло. Од неколико је дана падала киша, те је и дању било доста хладно. Прошле недеље је по бреговима нападао доста дебео снег.

Болест румунског краља. Болест румунског краља Кароља није опасне природе, те не даје повода забринутости. Краљ болује одавно на својој старој кроничној болести. Нападају се често понављају, но опасност за живот није с њима скопчана.

100.000 рањеника. У битци на Аи-сни имали су Французи 100.000 рањеника. У сврху превоза тог огромног броја рањеника било је приређено 170 железничких влакова. Но и то је било мало за превоз толиких рањеника.

Колера у Србији. Турски и бугарски листови најодлучније изјављују — на темељу поузданих информација из Ниша — да у Србији бесни колера и да изискује велике жртве.

Колера у Русији. Руско посланство у Берну позвало је све руске лечнике, који се налазе у Швајцарској, да одмах дођу у домовину. Осим тога позвани су и сви лекари и медицинске, да дођу у Русију. У Берну се тумачи, да је ова мера руске владе у вези тиме, што се у Русији колера сваки дан све то више шири. Особито је јаки корен ова заразна болест захватила у Подолији.

Жито и рат. Цена жити, која је 3. августа била К 14.75, скочила је за последњих осам недеља на К 18.70. С тога је угарска влада наумила, да спречи повишење цене жити, те ће она установити највећу цену за жито.

Шећер ће бити скупљи. Удружење фабриканата шећера држало је пречује у Бечу своју седницу, те је решило, да цену шећера повиси на сваку метарску центу за К 1.20. Фабриканти су за то повисили цену, што се шећер сад у ратно доба мање продаје, а трошкови су већи.

Нова Албанија. Албански сенат у Драчу изабрао је за кнеза албанског Бурхана Едина, сина бившега султана Абдула Хаида. Есад паша није са овим избором задовољан и прети, да ће са 12.000 момака поћи у Драч.

Нови француски проналасци. У париској академији знаности изнесена су занимљива открића о новом пројекту, који је опредељен за авијатичаре, те о новој методи, како да се са аероплана из велике висине праве фотографије. Наравно потанкости још нису познате, али изгледа, да се очекују велики успеси. Сваки ће авијотичар носити са собом и нови фотографски апарат. Он ће бити у стању с њиме у висинама, где је до сада било искључено, да прави најтачније фотографије, које приказују све потанкости о позицијама непријатеља и његовим кретањима.

Послужила га срећа. Неком рањеном војнику је лекар онако у шали обећао, да ће му за сваку рану од пушчаног танета дати по десет круна. »Мислио је«, приповедао је рањеник болничарки, »да ће наћи највише две или три ране, а нашао их је девет: две на прсима, три на леђима и четир на ногама и морао је платити деведесет круна«.

Смрт и погреб фмл. Воднианскога. Ових дана стигао је у Мишколц са северног бојишта неки рањени поручник, који прича за смрт и погреб фмл. Воднианскога ово: Налазили смо се сред наших чета, које су жестоко наваливале на непријатеља. Бој је био неједнак, јер је непријатељ био далеко претежнији. Тане је погодило мога коња. Брзо сам скочио с њега. У том тренутку опазих сам, како фмл. Водниански пада с коња, више хитаца погодило га је у прса и он се срушио мртав. Морали смо узмаћи, па нисмо никако доспели да понесемо са собом лешину генерала. Код рањеника је остао само један наш лекар, кад су до њих стигли Руси. Неки руски капетан приближио се нашем лекару, показао на генералову лешину и запиташе: »Је ли то генерал?« Лекар му потврди питање. На то се капетан окренуо к својој сатнији, те издао налог, да имаде сахранити генерала уз прописане војничке почасте. Капетан је сам повадио из генералових џепова писма, новац и остале ствари од вредности, те их предао нашем лекару. Руски су војници међутим ископали гроб, сатнија се поставила у ред, четир момка положише генералово тело у ископан гроб, а капетан је запове-

дио: »На молитву!« После тога испалила је сатнија на заповест капетана једну салву »у славу« и руски су војници засули гроб.

Немачки официри о јунаштву наше војске. Рањени немачки официри, који су суделовали у бојевима око Лавова, једнодушно потврђују, да се наша војска бори дивном храброшћу и одлучношћу. »У војсци је сваки момак јунак«, рече један виши немачки официр. — »Треба бити међу њима и све то видети својим очима, па онда скинути капу пред аустроугарском војском. То су сами јунаци!«

Јуначко дело. Матија Грил из Тржића, војник у 7. пеш. пук., изгубио се ноћу у једној шуми. У то је чуо да неко долази и угледао руског војника. Јуначки је скочио пред њега и захтевао, да му преда оружје, што је руски војник и учинио. Тако је Матија Грил редом разоружао и заробио шест руских војника, које је довео у Лавов. Грил је касније рањен у битци код Гродека, те се сада налази у Инсбруку. Код себе имаде потврду војничке власти, да је заробио шест руских војника и једног шпијуна.

Трагедија на бојном пољу. Један рањеник из Галиције прича ово: Кад је била наша војска у највећој ватри, пао је један поручик управо поред капетана Неха. И он је био лако рањен, па му је оружје пало из руке. Међутим је капетан зграбио оружје поручика и пошао на челу својих војника. Но брзо га погоди кугла из пушке у груди. Лежећи на земљи стао је викати својим војницима: »Напред децо, напред!« Али му је глас већ изумирао. Кад приступи к њему неки млади официр, којег је капетан звао и замолио, да његова писма и новце, што их је имао код себе, предаде његовој жени, јер он осећа, да ће умрети. Међутим у тренутку, управо кад је предавао капетан своје списе, прасне једна граната и однесе младом официру десну ногу. Шта се даље с њима догодило, то рањеник није знао, јер како онда још није био рањен, могао је са осталим војницима напред на непријатеља.

Јунаци у ваздуху. Римски листови добијају из Петрограда врло занимљиве вести о једном јуначком боју у ваздуху који се одиграо између руског авијатичара Несторова и једног војног аустроугарског пилота на галичком ратишту. Несторов је полетио да разгледа позиције аустроугарске војске, при том га је један од пилота нашег авијатичког одељења хтео спречити и покушао да се дигне над њим и да њега и његов апарат учини неспособним. Несторов је међутим опазивши основу пилотову и осујетио је. На то се аустроугарски пилот у висини од хиљаду метара сурвао свом силом у апарат Несторовљев. У тили час су оба апарата уништена и муњевитом брзином падоше на земљу. Под рушевинама оба апарата нађене су лешине оба авијатичара.

Сахранила 8 мужева. По где која млада покаје се и што се једанпут удала, а удовица пок. Стевана Хигили у Сент Јобу бацила је и по седми пут црни вео, па се удала и по осми пут за овога, кога је такође сахранила и дочекала 75 година, па и сама умрла. У том селу било је готово сво грађанство род и лепо је испратило и сахранило стару удовицу међу њених 8 мужева.

Разне кратке вести.

Румунски двор завршио је прошле недеље свој летњи боравак у Синаји, те се пренео у Букурешт.

Јављају из Напуља, да се у разним лукама Средоземнога мора појавила колера.

Д-р Рибникар, власник београдске »Политике«, погинуо је на бојном пољу код Митровице.

Министарство јавља званично, да је у Хатвану 2, Естергому 1, Мезекешдену 1, Даргону 1, Будимпешти 5, Вестону 1, Темишвару 1, Солноку 2 и Коморану 8 особа умрло од колере.

У Сентомашу, Мољу, Жабљу и Чуругу забрањени су вашари.

Ужасно су потучене три енглеске коњичке дивизије, које су журишале на немачке топције. Од 12.000 момака остало је само 220.

Професор Васа Стајић, осуђен је прошле суботе у Сегедину због дражеља на годину дана државног затвора.

Војничка особа, која је пре неколико дана стигла са северног ратишта у Брн, оболела је од колере, те одмах отпремљена у болницу.

У немачкој војсци подељено је до сада 38.000 крстова за храброст. То је најбољи доказ, како се јуначки држи ова војска.

Румунска влада је у више вароши прогласила опсадно стање, да спречи манифестације против неутралности Румуније.

Немци су француску тврђавицу Ст. Михел освојили на јуриш.

Грчко-католички митрополит у Лавову, гроф Септички, који је код руског продирања онде остао и био заробљен, интерниран је у Нижњем Новгороду.

Гроф Михаљ Карољи пуштен је на слободу из француског заробљеништва. Његову слободу израдише му рођаци, који изјавише, да је заробљен пре него што је објављен рат.

У Бадену (код Беча) убио се прекјуче мађарски аристократа, 64-годишњи старац, гроф Јован Цираки.

Из Галиције и Буковине настанило се до сада у Бечу 120.000 бегунаца.

Јован Ерди, економ из Кошутфалве, обесио се из жалости, што су му оба сина отишли у рат.

Разно.

Талијански глас о немачкој војсци. У једном чланку вели »Штампа«, да немачке операције приличе брзом и смртном ударцу мача, који је наперен на срце противника. Мач је већ продрио оклоп и већ се дотиче срца. У Француској се зна, да немачки генерални штаб својом женијалношћу на далеко надкриљује француски и да даљи отпор нема много вредности. То зна и енглеска војна управа.

Са бојног поља. Један бечки леџник пише своме пријатељу ово: Велику битку код Лавова назваће историја битком страха и ужаса. На једном брду утабориле се четир наше регimente, одакле отворише ватру на непријатеља. После битке сам пошао да тражим рањенике. Свуда око мене лежали су мртви и рањени. Један ми је пружио руку, тражећи помоћ, али је у истом тренутку издахнуо. После подне сам чуо страшну експлозију и мало за тим дојаша к мени један топџија, те ми рече, да је непријатељ распренуо један наш топ и силни војници остали на месту мртви. Официру, који је управљао

топом, одсечене су обе ноге. Кад сам отишао онамо, био је официр већ мртав. Тада сам почео да завијам редом све рањенике. Једном сам официру одрезао ногу, која му је само још висила на мало меса. Док сам обављао своју хуману дужност, надала је око мене туча од прашина. Ја сам, пише леџник, непрестано иза своје регimente, јер је све једно, где год човек стао, свуда ти прети једнака опасност, да ће те таче погодити уре или после. Многима сам већ пружио прву помоћ и спасао живот. И ништа друго и не радим, већ у брзини везивам војницима ране а шаљем са бојног поља, да их не погоди таче. Престала је борба и немам посла, али сваког тренутка чекам да опет отпочне, чекам мирно, кад ће опет праснути тонови, пушке и прањеле да се поново примим свога тешког посла догле, док и мене не погоди које убојно таче.

И за мога кума један гутљај. . . . Било је то после битке код Лавова. Неки капетан наговорио пешака Мађара, који се ванредно јуначки борио, те му рекао: »Јанош, Ти си данас био прави јунак, па за то хоћу да Те наградим. Реци, шта желиш?« Војник се у неприлици најпре почешао за ухом, онда се наклануо и напослетку одговорио кроз зубе: »Hát kérem százados úr, страшино сам жедан, дајте ми, молим Вас, за час Вашу чутурицу!« Капетан му је, наравно, одма пружио и Јанош је добро повукао из ње. »Сад захтевај што друго«, рече капетан. »Ја не желим ништа више, али би лепо молио, да би и мој кум смео мало гутнути из Ваше чутурице«. — »Нека, нека, подај му само! А где је Твој кум?« — »Ено га тамо међу заробљеницима!« Капетан је био тим одговором изненађен, па је запитао: »Међу заробљеницима?« — »Да, да!« рече Јанош, »мој кум је Рус. Ја сам га призивом једног јуриша заробио и извукао из јарка. Лежао је тамо у прострељеном погону. Завио сам му рану, јер сам чуо, да и Руси често нашим друговима завијају ране. Онда је самном пошао до наше сатније, која је била од нас удаљена неких 100 метара. На једном ме је Рус зграбио за врат и оборио на земљу. У први мах сам се поплашио, па онда сам све разумео. На нас су јурили козаци. Још пре него што сам дошао к себи, мој Рус легао на мене и почео пуцати према нашој сатнији, али није гађао у моје другове, него само онако у ваздух и тако је заваарао козаке. Сад су се наши окренули и почели пуцати на козаке, који се дадоше у бегство. Ја сам се тада извукао испод Руса и почео пуцати за козацима. После тога довео сам Руса овамо и сад молим, да би лепо поступали с мојим кумом и да би и њему дали мало да гуцне из Ваше чутурице. . . .«

О удадби девојака. Неки Паризлија склопио је статистику о удадби девојака. По његовом рачуну не стоји то, да мушки најрадије узимају за жену девојку у добу од 15—20 година, јер се у том добу од стотине удају само 13, дакле скоро исто толико, колико у добу од 30—35 год. Највише девојака се удају у добу од 20—25 год. јер се од стотине уда 36. Дакле у том добу имају девојке понајвише »шанена« да се повежу. Што се девојка више удаљује од своје 25. године, тим све мање има изгледа на удају, па се ипак у томе добу од 25—30 година уда 22 од стотине. Од 30—35 година уда се од стотине 12, у добу од 35—40 година 6 од стотине, а од 40—45 година уда се 5 од стотине. У добу од 45—50 уда се од 40 девојака само једна. Девојкама праве велику конкуренцију младе, лепе и богате удовице. Ове се тако исто, а можда још и брже и сигурније удају него девојке. У осталом, вели речени Паризлија, ни једна девојка — ма у ком добу она била — не треба да очајава да ће остати неударата, само ако је »врућа око срца«, то јест ако има уза се подоста мипраза, па онда ни бриге.

ЛИСТАК.

Два писма.

Посвећено г-ђици П—и — Ђевој у С—у.

I.

(Наставак).

Ја сам био јединац у мојих родитеља, али то је било у толико боље за мене, јер је мати, када је новац на гимназију за мене слала, могла још једну или две круне више утутнути.

Много година сам био само слуга младих господичиња. Ја сам им израђивао наша пенза, те по кад и кад коју круну добио: од тога сам штедео и жалосно се исхрањивао.

Ноћу ми да пробам, да свој живот са универзитета опишем. Био је то време најгрознијег гладовања, када сам од бирца до бирца ишао. Али то није до века трајало. У трећој години надмашим све моје другове, и једног дана појавим се у старим зидинама универзитета новоодевен, као из кутије.

Колеге су ме с почетка посматрале, но брзо се навикосе елегантног ме видети. Мислим, да су чак и заборавили, да сам некад био сиромаш, издржан и гладан ученик.

Сам Бог зна, како се мој отац тих година бринуо, и како је моја мати плакала. Никада им се нисам тужио, у толико више то моји родитељи чиняху, знајући у каквој нужди живим. Горко се кајали, што ме школоваше. Да сам код куће остао, био бих им у њиховим старим данима ослонац и не бих се морао у даљини тако потучати, где ни сусед свог суседа не познаје. Када сам до имања дошао и новаца им слао, одговорише ми да им никако више не шаљем, и боље да кући дођем, они неће да због њих глад трпим. Забадава сам им писао, да имам доста за живот; они не вероваху. Отац ми је у сваком писму писао: »Немој само новаца слати, мили сине! Мати плаче дан и ноћ она вели, да ти гладујеш, а и ја то исто мислим.«

Онда сам кући отпутавао, али не да тамо останем, него да моје добре старе родитеље умирим. Понео сам са собом завежљај новина и моје књиге, у којима сам им моје име потписано показао. »Видите, ово сам ја написао!«

О Боже, како су онда моји родитељи плакали! »Са радношћу ћу у гроб лећи, мој мили сине«, узвикну отац. »И ја, и ја«, дода плачући мати.

Мала свота, коју сам им кући слао, лежала је недодирнута у шареној фијоци.

»Узми само натраг мој мили сине, нама не треба; ти си велик господин и треба ти новаца.«

И тако сам морао са собом понети. Ви питате, мила моја Маријо, зашто Вам ово све већ давно нисам причао? Јер ме никада нисте о мојим породичним околностима питали, а ипак бих био радо о мојим добрим родитељима што причао. Да сам то учинио, не би ли то онда као хвалисање изгледало? Јесте, као хвалисање, да сам већи, него сиромашни ми родитељи, ма да би противно пријатније било, када бих о свом имању и о отменим рођацима причао.

Али јелте? Ви сте могли моја супруга бити, ма да нисте никада моје родитеље ни видели! Јелте, то сам могао учинити, али то је баш управо оно, што ја нећу. О, Маријо, када би само могли моје старе родитеље чути, како вечером о мојој женидби говоре!

»Ја моју снају никада видети нећу!« каже стара мати, уздишући.

(Наставиће се).

Оглашујте у »Сентомашанин«-у